# Utbildningsutskottets betänkande 1984/85:22

**om undervisning för invandrare i svenska språket, m. m. (prop. 1984/85:100)**

## ÅTTONDE HUVUDTITELN

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1984/85:100 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkterna C 5 – C 8 jämte motioner.

1. **Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.** Regeringen har under punkt C 5 (s. 234–237) föreslagit riksdagen att till Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 119 352 000 kr.

*Motionerna*

1984/85:797 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till socialförsäkringsutskottet remitterade motionen 1984/85:794 – såvitt nu är i fråga yrkas

6. att riksdagen uttalar att någon tidsram varefter invandrares rätt till svenskundervisning upphör ej bör anges,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att undervisningen i svenska för invandrare bör finansieras genom en arbetsgivaravgift.

1984/85:807 av Alexander Chrisopoulos m. fl. (vpk) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till arbetsmarknadsutskottet remitterade motionen 1984/85:804 – yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande att såväl svenskundervisning som samhällsorientering i ökande grad anpassas till invandrarkvinnornas förutsättningar och möjligheter att delta.

1984/85:1354 av Sture Thun m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av studieförberedelser, undervisning och samhällsorientering på invandrarspråk.

1984/85:1912 av Berit Oscarsson m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att använda det föreslagna antalet sfi-timmar för 1985/86 fritt, med möjligheter till omfördelningar inom

kvoterna efter samråd med skolöverstyrelsen, invandrarverket och studieförbunden,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om timramen.

1984/85:1913 av Gustav Persson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om svenska för invandrare.

1984/85:2309 av Karin Andersson m. fl. (c) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1984/85:2306 – såvitt nu är i fråga yrkas

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande invandrarkvinnornas utbildning.

1984/85:2758 av Kenth Skårvik m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen beslutar att studieförbunden fritt får disponera de totala resurserna för svenskundervisning och att uppdelningen i olika kvoter tas bort under detta och följande år.

1984/85:2822 av Per Unckel m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

38. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att undervisningen i svenska för invandrare för budgetåret 1985/86 får omfatta sammanlagt högst 380 000 studietimmar, varav 20 000 timmar lagbunden undervisning,

39. att riksdagen beslutar att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om studier i svenska för flyktingar,

40. att riksdagen beslutar att till Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 104 352 000 kr.

*Utskottet*

Hösten 1984 fattade riksdagen beslut om *ett nytt system för undervisningen i svenska språket m. m. för vuxna invandrare* (sfi). Enligt beslutet skall denna undervisning bedrivas i nya former fr. o. m. budgetåret 1986/87 (prop. 1983/84:199, UbU 1984/85:6, rskr. 1984/85:77).

I motion 1984/85:797 (vpk) begärs i två avseenden ändringar av riksdagsbeslutet. Dels bör det enligt motionärerna inte finnas någon tidsgräns varefter invandrarnas rätt till svenskundervisning upphör (yrkande 6), dels bör undervisningen i svenska för invandrare finansieras genom en arbetsgivaravgift (yrkande 8).

På förslag av utbildningsutskottet avslog riksdagen vid sin behandling av proposition 1983/84:199 två motionsyrkanden av samma lydelse som de nu aktuella. Vad gäller frågan om rätten till svenskundervisning stödde sig utskottet i sin motivering på vad socialförsäkringsutskottet och arbetsmark-

nadsutskottet anfört i yttranden till utbildningsutskottet. Beträffande finansieringsfrågan anslöt sig utbildningsutskottet till den motivering som återfinns i socialförsäkringsutskottets yttrande.

Utskottet hänvisar till nu berörda delar i betänkandet UbU 1984/85:6 (s. 15–16, 18–19, 34–35 och 39–40) och föreslår att riksdagen av där angivna skäl avslår motion 1984/85:797 yrkandena 6 och 8.

I budgetpropositionen har *resurser för undervisningen i svenska språket m. m. för budgetåret 1985/86* beräknats utifrån nu gällande ordning för denna undervisning.

Den grundläggande undervisningen i svenska språket med samhällsorientering samt särskild samhällsundervisning för vuxna invandrare som är stadigvarande bosatta i landet får innevarande budgetår omfatta sammanlagt 490 000 studietimmar. Timmarna är uppdelade i olika kvoter. 40 000 timmar avser undervisning som ges enligt 1972 års lag om rätt till undervisning för anställda invandrare, 437 000 timmar övrig undervisning i svenska och 13 000 timmar särskild samhällsundervisning. Därtill har regeringen i enlighet med riksdagens medgivande (prop. 1983/84:124, SfU 1983/84:27, rskr. 1983/84:295) beslutat att ytterligare högst 72 000 studietimmar får disponeras av studieförbunden. Dessa timmar (flyktingkvoten) avser undervisning i svenska språket med samhällsorientering för utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd och för vilka särskild ersättning lämnas till kommunerna enligt bestämmelserna i 10 eller 12 § förordningen (1984:683) om statlig ersättning för mottagande av flyktingar och vissa andra utlänningar.

För nästa budgetår föreslår föredragande statsrådet i enlighet med skolöverstyrelsens förslag oförändrad volym för den övriga undervisningen och för den s. k. särskilda samhällsundervisningen. Undervisningen som ges enligt 1972 års lag bör enligt propositionen få omfatta högst 20 000 studietimmar. Totalt förordas alltså en minskning av undervisningsvolymen från 490 000 till 470 000 studietimmar. Därjämte beräknas i propositionen utanför totalramen medel för högst 120 000 studietimmar avseende undervisning för utlänningar som beviljats uppehållstillstånd. Medelsbehovet under anslaget beräknas till 119 352 000 kr.

Enligt motion 1984/85:2822 (m) är det i propositionen beräknade antalet timmar för högt. Därför föreslås att den där angivna totalramen – 470 000 timmar – minskas till 380 000 timmar nästa budgetår (yrkande 38). Anslaget föreslås enligt yrkande 40 i motionen föras upp med 15 milj. kr. mindre än vad som föreslås i budgetpropositionen.

Utskottet anser inte att några godtagbara skäl anförts i motionen för den föreslagna minskningen av undervisningen i svenska för invandrare. Utskottet föreslår därför att riksdagen med avslag på motion 1984/85:2822 yrkandena 38 och 40 anvisar medel för undervisning av den omfattning som förordats i propositionen.

I flera motioner uppmärksammas de svårigheter som studieförbunden har att tillgodose behovet av svenskundervisning för invandrare. Motionärerna konstaterar att efterfrågan på sådan undervisning ökat kraftigt under innevarande budgetår på grund av ökad invandring. De timresurser som studieförbunden fått sig tilldelade har därför inte räckt till. Bristen på timmar gäller endast den fria kvoten. Däremot kan resurserna inom övriga timkvoter inte utnyttjas till fullo. Samma problem väntas bestå även nästa budgetår.

I motionerna 1984/85:1912 (s) yrkande 1, 1984/85:1913 (s), 1984/85:2758 (fp) yrkande 1 och 1984/85:2822 (m) yrkande 39 hemställs mot den angivna bakgrunden om åtgärder i syfte att genom *omdisponeringar inom ramen för de totala timresurserna* göra det möjligt att öka antalet studietimmar inom den fria kvoten.

Såsom utskottet upplyst om i betänkandet UbU 1984/85:10 har regeringen den 31 januari 1985 beslutat upphäva bestämmelserna om särskilda timkvoter för de olika delarna av sfi för innevarande budgetår. Timmarna förs alltså samman i en gemensam resurs om 562 000 (490 000 + 72 000) studietimmar. Härigenom upphör alltså det i motionerna påtalade problemet med att vissa timmar inte kan utnyttjas på grund av för få deltagare, medan resurserna inom den fria kvoten inte räckt till.

Utskottet föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att vidta motsvarande åtgärd även för nästa budgetår om regeringen bedömer att de samlade resurserna för sfi därigenom kan utnyttjas på ett mer effektivt sätt.

Vad utskottet redovisat och föreslagit rörande disponeringen av de samlade resurserna för sfi detta och nästa budgetår innebär att syftet med de fyra nämnda motionsyrkandena blir tillgodosett.

Enligt motion 1984/85:1912 yrkande 2 bör riksdagen som sin mening ge till känna för regeringen att den undervisningsvolym som regeringen grundar sin medelsberäkning på torde vara otillräcklig och kan behöva utökas.

Utskottet vill med anledning av detta yrkande peka på att förutsättningarna för att resurserna skall visa sig tillräckliga givetvis ökar genom att möjligheter öppnas till omdisponering mellan de olika kvoterna. Behov av en ökning utöver den totala resursramen bör enligt utskottets mening underställas riksdagens prövning i tilläggsbudgetproposition. Av anförda skäl avstyrker utskottet motion 1984/85:1912 yrkande 2.

*Invandrarkvinnornas behov av undervisning* tas upp i motionerna 1984/85:807 (vpk) och 1984/85:2309 (c). Enligt den förstnämnda motionen bör regeringen lägga fram förslag som syftar till att svenskundervisning och samhällsorientering i ökande grad anpassas till invandrarkvinnornas förutsättningar och deras möjligheter att delta. I den andra motionen (yrkande 7) hemställs om ett tillkännagivande till regeringen rörande vikten av bl. a. uppsökande verksamhet och lämpliga former av barnomsorg.

*De studieovanas situation* behandlas i motion 1984/85:1354 (s). Enligt motionärerna behövs en särskild studieintroduktion för denna kategori. En

sådan måste genomföras på invandrarnas modersmål. Detsamma gäller den inledande undervisningen om svenska samhällsförhållanden, hävdar motionärerna.

Med anledning av nu förevarande motionsyrkanden, vilka samtliga berör behovet av särskilda insatser för studieovana och svårrekryterade invandrargrupper, får utskottet anföra följande.

Utskottet erinrade i sitt betänkande 1983/84:14 (s. 12–13) om ett antal åtgärder med statligt stöd som är riktade särskilt till hemarbetande invandrarkvinnor, bl. a. uppsökande verksamhet, barntillsyn och kurser inom ramen för den särskilda samhällsundervisningen. Av betydelse för såväl hemarbetande invandrarkvinnor som andra studieovana invandrargrupper är också de kortare folkhögskolekurser som utskottet nämnde i sammanhanget.

Utskottet vill därtill peka på att det till studiecirklar i hemspråk eller i samhällsinriktade ämnen utgår statsbidrag enligt det högre schablonbidraget om 90 kr. per studietimme jämte tilläggsbidrag om 30 kr. per studietimme och att medel för uppsökande verksamhet anvisas även under anslaget till studieförbunden.

De behov av insatser som aktualiserats motionsledes är enligt utskottets mening väl kända av regeringen. Olika åtgärder och metoder prövas också i syfte att dels finna lämpliga, särskilt anpassade undervisningsformer, dels stimulera deltagandet. För verksamhet med sådan inriktning inom studieförbunden och vid folkhögskolor utgår som nämnts statligt stöd i olika former. Utskottet vill inte förorda att riksdagen gör några uttalanden i syfte att styra inriktningen av verksamheten i fråga.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1984/85:807, 1984/85:1354 och 1984/85:2309 yrkande 7.

Utskottet hemställer

1. beträffande *tidsram för rätt till sfi-undervisning och finansiering av utbildning i sfi genom en arbetsgivaravgift*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:797 yrkandena 6 och 8,
2. beträffande *anslagsbeloppet m. m.*
   att riksdagen med bifall till proposition 1984/85:100 och med avslag på motion 1984/85:2822 yrkandena 38 och 40 till *Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 119 352 000 kr.,
3. beträffande *upphävande av timkvoterna för sfi*
   att riksdagen med anledning av motionerna 1984/85:1912 yrkande 1, 1984/85:1913, 1984/85:2758 yrkande 1 och 1984/85:2822 yrkande 39 bemyndigar regeringen att vidta av utskottet angiven åtgärd,
4. beträffande *uttalande om timramen för budgetåret 1985/86*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:1912 yrkande 2.

5. beträffande *verksamhet för invandrarkvinnor m. fl.*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:807, 1984/85:1354 och 1984/85:2309 yrkande 7.

2. **Bidrag till driften av folkhögskolor m. m.** Regeringen har under punkt C 6 (s. 237–244) föreslagit riksdagen att

1. godkänna att två nya självständiga folkhögskolor får inrättas,

2. godkänna att den genomsnittliga lärarlönen beräknas enligt årslönen i lönegrad L 13 ålderstilläggsklass 6,

3. godkänna vad som i propositionen förordats om folkhögskolans undervisningsvolym,

4. godkänna vad som i propositionen förordats om kvalificerad musikundervisning vid folkhögskola,

5. bemyndiga regeringen att – i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar – medge att vissa kurser för arbetslös ungdom anordnas på folkhögskolor,

6. bemyndiga regeringen att – i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar – utfärda bestämmelser om beräkning av elevveckor för studerande med särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa som genomgår folkhögskolekurs,

7. godkänna vad som i propositionen förordats om korta anpassningskurser för vuxendöva,

8. godkänna vad som i propositionen förordats om statsbidrag för kulturarbetares vistelse och medverkan vid folkhögskola,

9. till Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 462 744 000 kr.

*Motionerna*

1984/85:382 av Elis Andersson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att tolkverksamheten för döva, dövblinda och vuxendöva genom riktade statsbidrag byggs ut.

1984/85:1350 av Gunnar Ström m. fl. (s, c, m, fp, vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av medverkan från staten för en positiv prövning av kapitalsituationen för Karlskoga folkhögskola.

1984/85:1873 av Birger Hagård (m) vari yrkas att riksdagen beslutar avslå det i proposition 1984/85:100, bil. 10, C 6 Bidrag till driften av folkhögskolor föreslagna statsbidraget för kulturarbetares vistelse och medverkan vid folkhögskola.

1984/85:1898 av Sture Korpås (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna, att den i samband med budgetpropositionen 1986 bör förelägga riksdagen förslag till en lösning av särskilt rörelsefolkhögskolornas byggnadsproblem,

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna, att

den i samband med budgetpropositionen 1986 bör förelägga riksdagen förslag till statligt stöd för internatverksamheten vid folkhögskolor.

1984/85:1934 av Erkki Tammenoksa m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inrättandet av en statsbidragsberättigad, idéburen folkhögskola i Stockholms län.

1984/85:1938 av Ulla Tillander (c) och Martin Olsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av att informera om folkhögskolorna som ett värdefullt alternativ i utbildningsväsendet.

1984/85:2508 av Linnea Hörlén (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om byggnadsfond för folkhögskolorna i enlighet med skolöverstyrelsens förslag.

1984/85:2512 av Bengt Lindqvist (s) och Evert Svensson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av ökade resurser till folkhögskolekurser för synskadade.

1984/85:2822 av Per Unckel m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

41. att riksdagen beslutar att fastställa koefficienten i det allmänna bidraget till folkhögskolor till 0,0034 fr. o. m. den 1 juli 1985,

42. att riksdagen beslutar att till Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 437 744 000 kr.

*Utskottet*

Folkhögskolans undervisningsvolym har sedan budgetåret 1983/84 lagts fast vid i princip den faktiska volymen för budgetåret 1981/82. För varje enskild skola har därför statsbidrag utgått för högst det antal bidragsveckor som skolan hade under budgetåret 1981/82. Om en folkhögskola inte kan utnyttja denna sin rätt till bidrag får skolöverstyrelsen (SÖ) medge att de återstående bidragsveckorna får utnyttjas av en annan skola. Dessutom disponerar SÖ ytterligare bidragsveckor att dela ut till skolor med särskilda behov, t. ex. nya eller nystartade skolor som håller på att bygga upp sin verksamhet. Till grund för medelsberäkningen innevarande budgetår ligger en undervisningsvolym på totalt 702 500 bidragsveckor, varav SÖ för nyss angivna ändamål disponerar 12 500 bidragsveckor.

Enligt föredragande statsrådets mening har det nu gällande systemet för begränsning av folkhögskolornas undervisningsvolym fungerat relativt väl under ett inledningsskede. I propositionen förordas dock en viss modifiering av systemet i avsikt bl. a. att förbättra de enskilda folkhögskolornas planeringsförutsättningar. Utskottet har ingen erinran mot den justering av reglerna som anges i propositionen.

Begränsningen av den totala bidragsvolymen bör enligt propositionen

bestå. För budgetåret 1985/86 beräknas anslaget utifrån en totalram av 703 500 bidragsveckor. Riksdagen föreslås godkänna vad som förordats om *folkhögskolans undervisningsvolym*.

Riksdagen föreslås också godkänna att *två nya självständiga folkhögskolor* får inrättas fr. o. m. budgetåret 1985/86, nämligen Kvinnofolkhögskolan i Göteborg och Nyköpings folkhögskola.

I motion 1984/85:2822 (m) föreslås dels att den totala undervisningsvolymen bibehålls vid nuvarande nivå, dvs. 702 500 bidragsveckor, dels att riksdagen avslår förslaget om två nya folkhögskolor. Motionärernas förslag utgör del av motiveringen för ett yrkande om lägre anslagsbelopp (yrkande 42).

Utskottet anser att riksdagen bör godkänna att de föreslagna två nya folkhögskolorna får inrättas fr. o. m. nästa budgetår. I båda fallen är det fråga om s. k. filialfolkhögskolor med en etablerad verksamhet. Nyköpings folkhögskola är formellt en del av Stensunds folkhögskola. Dess självständighet är dock i realiteten betydande, och den svarar för ca hälften av Stensunds folkhögskolas drygt 8 000 elevveckor. Vad beträffar Kvinnofolkhögskolan i Göteborg, för vars verksamhet Nordiska folkhögskolan i Kungälv är ansvarig, pågår sedan år 1976 kurser bl. a. för arbetslösa och invandrarkvinnor. Utskottet noterar att SÖ bland aktuella framställningar om inrättande av självständiga folkhögskolor prioriterar denna folkhögskola.

Utskottet har för sin del inte heller något att erinra mot att den totala bidragsvolymen utökas med 1 000 bidragsveckor.

Utskottet föreslår alltså att riksdagen med avslag på motion 1984/85:2822 yrkande 42 i nu förevarande delar godkänner vad som förordats i propositionen om nya självständiga folkhögskolor och om folkhögskolans undervisningsvolym.

Enligt motion 1984/85:1934 (s) finns det ett stort och omedelbart behov av en *ny, idéburen folkhögskola i Stockholms län*, vilket riksdagen som sin mening bör ge till känna för regeringen.

Utskottet konstaterar att frågan om inrättande av den i motionen avsedda folkhögskolan har prövats av SÖ med anledning av ansökningar de senaste budgetåren från LO-distriktet i Stockholms län. I anslagsframställningen för budgetåret 1985/86 anför SÖ att skolans lokalfrågor ännu inte är klarlagda. Mot denna bakgrund och av finansiella skäl har SÖ inte funnit det möjligt att föreslå statsbidrag till en självständig folkhögskola enligt LO-distriktets framställning. Utskottet vill också erinra om att det varje år finns ett antal ansökningar om inrättande av nya självständiga folkhögskolor. Enligt utskottets uppfattning bör riksdagen inte föregripa SÖ:s prövning och regeringens budgetarbete genom uttalanden till förmån för inrättande av viss folkhögskola. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1984/85:1934.

I propositionen förordas att det särskilda stödet för *kvalificerad musikundervisning* byggs ut. Den extra resursen är avsedd att tillfalla nya folkhögsko-

lor och sådana folkhögskolor som har så litet extra stöd att nuvarande verksamhet äventyras. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner förslaget.

Utskottet tillstyrker också att regeringen bemyndigas vidta i propositionen angivna, *av arbetsmarknadsskäl påkallade åtgärder.*

Innevarande budgetår utgår från detta anslag 3 665 000 kr. för *utbildning av teckenspråkstolkar, tolkar för vuxendöva och dövblinda samt av tolkutbildare.* För budgetåret 1985/86 beräknas i propositionen dels en prisomräkning med 110 000 kr., dels ytterligare 450 000 kr. för att möjliggöra förstärkningar av utbildningen.

I motion 1984/85:382 (c) påtalas den stora brist som råder på utbildade tolkar för döva och dövblinda. Samtidigt har det, konstaterar motionärerna, varit svårt att med kvalificerade deltagare fylla den 32-veckorskurs för tolkar som ges vid Västanviks folkhögskola. För att man inom rimlig tid skall kunna tillgodose behovet av tolkar måste därför enligt motionärernas mening den teckenspråksundervisning som också anordnas vid skolan och som utgör en form av förutbildning till de egentliga tolkkurserna tillföras ytterligare resurser.

Enligt vad utskottet inhämtat bör det genom den i propositionen föreslagna resursförstärkningen finnas goda möjligheter att åstadkomma den utbildning som avses i motionen. Utskottet finner det med hänsyn härtill inte påkallat att riksdagen gör något särskilt uttalande om ytterligare medel för verksamheten. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1984/85:382.

Under förevarande anslag anvisas även särskilda medel för korta *anpassningskurser för synskadade och heminstruktörsutbildning.* För nästa budgetår har 4 790 000 kr. beräknats för ändamålet, vilket innebär att anslagsposten räknats upp med 140 000 kr. I propositionen föreslås därtill att medel anvisas för motsvarande verksamhet för vuxendöva. För detta nya ändamål beräknas 375 000 kr. Utskottet har ingen erinran mot förslaget.

I motion 1984/85:2512 (s) redogörs för den verksamhet med anpassningskurser för synskadade som bedrivs vid sex folkhögskolor i landet. Enligt motionärerna är de erfarenheter som vunnits av kursverksamheten vid dessa skolor synnerligen positiva. Kapaciteten – totalt ca 2 500 elevveckor – har emellertid visat sig vara helt otillräcklig. Motionärerna anser att verksamheten bör tillföras ökade resurser dels för att fler synskadade skall kunna beredas plats, dels för att möjliggöra en ökad regionalisering av verksamheten. I motionen begärs att riksdagen genom ett tillkännagivande gör regeringen uppmärksam på behovet av ökade resurser till folkhögskolekurserna för synskadade.

Utskottet vill med anledning av motionen framhålla att regeringen i årets budgetproposition trots det kärva statsfinansiella läget funnit det möjligt att föreslå reella förstärkningar av vissa bidrag som avser folkhögskolans verksamhet för handikappade. Sålunda har utöver de nämnda ökningarna avseende anpassningskurser för vuxendöva och utbildning av tolkar för döva

m. m. medel beräknats för att öka möjligheterna för psykiskt utvecklingsstörda att bedriva folkhögskolestudier. Utskottet kan alltså konstatera att regeringen har sin uppmärksamhet fäst på behovet av förstärkningsåtgärder för folkhögskolans insatser inom handikappområdet. Enligt utskottets uppfattning bör riksdagen emellertid inte göra något prioriteringsuttalande av det slag som begärs i motion 1984/85:2512, vilken därför avstyrks.

I årets budgetproposition föreslås en omfattande kultursatsning i skolan. Med erinran härom beräknas för folkhögskolans del 100 000 kr. för att göra det möjligt att låta *kulturarbetare* bo och verka vid några folkhögskolor under någon månad varje år. Denna nya resurs förutsätts bli fördelad av SÖ på ett tiotal skolor.

Enligt motion 1984/85:1873 (m) bör folkhögskolorna, i den mån skolorna vill engagera kulturarbetare, göra detta inom ramen för den ordinarie verksamheten och tilldelade anslag. Med hänvisning bl. a. härtill och till det ansträngda statsfinansiella läget yrkas i motionen avslag på regeringens förslag om statsbidrag för ändamålet i fråga.

Utskottet anser för sin del att förslaget om särskilt statsbidrag för kulturarbetares vistelse och medverkan vid folkhögskola ligger väl i linje med den kultursatsning som avses ske inom andra delar av utbildningsväsendet och på arbetsplatser. Regeringens förslag bör därför enligt utskottets mening med avslag på motion 1984/85:1873 i denna del bifallas av riksdagen.

I samband med införandet år 1977 av ett nytt, schabloniserat statsbidragssystem för folkhögskolan beslöts att det övergångsvis skulle finnas kvar ett tilläggsbidrag till byggnadsarbeten t. o. m. den 30 juni 1985 att fördelas till skolor som ansökt om byggnadsbidrag före den 1 oktober 1976. Föredragande statsrådet har inte biträtt SÖ:s förslag att övergångsperioden skall förlängas med ett år.

Rörelsefolkhögskolornas svårigheter att klara av *kostnader för reparationer och underhåll* av sina fastigheter tas upp i motionerna 1984/85:1898 (c) yrkande 1 och 1984/85:2508 (fp). I motion 1984/85:1350 (s, m, c, fp, vpk) behandlas den besvärliga kapitalsituationen vid Karlskoga folkhögskola. I de tre motionerna yrkas att staten skall medverka till att lösa de ifrågavarande ekonomiska problemen. Enligt motion 1984/85:1898 bör regeringen också i samband med 1986 års budgetproposition förelägga riksdagen förslag till statligt stöd för *internatverksamhet* vid folkhögskolorna (yrkande 2).

Utskottet får med anledning av nu förevarande motionsyrkanden anföra följande.

Under våren 1984 genomförde SÖ en undersökning om folkhögskolornas ekonomi under verksamhetsåret 1982/83. Undersökningen gjordes i form av en enkät som besvarades av nära nog samtliga folkhögskolor. Vidare gick SÖ igenom skolornas bokslutshandlingar för verksamhetsåret 1982/83. Resultatet av undersökningen presenterades i december 1984 i en rapport, Utredning om folkhögskolornas ekonomisering. Av denna framgår att mellan 10 och 20 av de ca 70 stödförenings- och rörelsefolkhögskolorna uppvisade

underskott för 1982/83. Enkäten visar också att dessa typer av folkhögskolor ansåg att en statlig byggnadslånefond med förmånliga räntevillkor var den mest angelägna åtgärden för den framtida ekonomiseringen av verksamheten. Vanligt förekommande var även förslag om särskilda statsbidrag för att finansiera internatverksamheten.

Utskottet har erfarit att delar av utredningsmaterialet eventuellt kommer att ligga som grund för förslag i SÖ:s anslagsframställning för budgetåret 1986/87. Det kan alltså konstateras att åtgärder av det slag som önskas i motionerna kommer att prövas av SÖ. Utskottet anser inte att SÖ:s ställningstaganden till utredningen bör föregripas genom några uttalanden från riksdagens sida. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna 1984/85:1350, 1984/85:1898 och 1984/85:2508.

Utskottet övergår nu till *medelsberäkningen* avseende nästa budgetår.

Statsbidraget till folkhögskolorna består till över 90 % av ett allmänt bidrag, vilket baseras bl. a. på den genomsnittliga lärarlönekostnaden. Denna bör enligt propositionen fr. o. m. nästa budgetår beräknas enligt årslönen i lönegrad L 13 ålderstilläggsklass 6. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner detta förslag.

Huvuddelen av det allmänna bidraget utgår i form av ett schablonbidrag, beräknat utifrån lärarlönekostnaden och en viss bidragskoefficient. I motion 1984/85:2822 (m) yrkande 41 föreslås i besparingssyfte att koefficienten sänks från 0,0036 till 0,0034. Riksdagen föreslås enligt yrkande 42 i motionen anvisa ett förslagsanslag av 437 744 000 kr., vilket är 25 milj. kr. mindre än vad regeringen föreslagit.

Utskottet erinrar om att bidragskoefficienten inför innevarande budgetår sänkts från 0,0037 till 0,0036 (prop. 1983/84:40, UbU 1983/84:7, rskr. 1983/84:91). Vid detta beslut avslog riksdagen ett motionsyrkande om ytterligare sänkning. Utskottet anser inte att någon sänkning av koefficienten bör göras inför nästa budgetår, varför yrkande 41 i motion 1984/85:2822 bör avslås.

Med det anförda och med hänvisning till att utskottet i det föregående avstyrkt dels andra besparingsförslag i motion 1984/85:2822, dels motion 1984/85:1873 föreslår utskottet att nämnda motioner avslås även i vad de avser medelsanvisningen. Utskottet tillstyrker det i propositionen föreslagna anslagsbeloppet.

I motion 1984/85:1938 (c) hävdas att folkhögskolan under senare år kommit i skymundan och inte längre utgör ett självklart alternativ till andra skolformer. Mot denna bakgrund behövs enligt motionärerna intensifierad *information* om folkhögskolans fördelar, vilket riksdagen bör ge till känna för regeringen.

Med anledning av motionen vill utskottet erinra om att utskottet vid tidigare tillfällen haft att behandla motionsyrkanden med liknande innebörd som det nu aktuella. I betänkandet UbU 1983/84:29 pekade utskottet på att

folkhögskolorna står principiellt fria i förhållande till utbildningssystemet i övrigt men utgick från att länsskolnämnderna känner väl till folkhögskolornas verksamhet inom resp. region och vid planeringen av utbildningsutbudet beaktar även folkhögskolorna i former som bedöms lämpliga och ändamålsenliga. Vidare bör, som utskottet framhöll i betänkandet UbU 1984/85:1 om kommunal och statlig utbildning för vuxna, varje utbildningsanordnare lämna upplysning om vad det finns för annan vuxenutbildning än den man själv anordnar och om hur man kan få veta mer om denna. Sådan information bör, anförde utskottet, ske med ömsesidig respekt för den särart som ligger i de olika utbildningsformerna..

Med hänvisning till vad utskottet sålunda anfört om samverkans- och informationsfrågor anser utskottet inte att det finns anledning för riksdagen att begära några särskilda initiativ från regeringens sida. Utskottet avstyrker därför motion 1984/85:1938.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *inrättande av två nya självständiga folkhögskolor*
   att riksdagen med avslag på motion 1984/85:2822 yrkande 42 i denna del godkänner vad som förordats i proposition 1984/85:100,
2. beträffande *folkhögskolans undervisningsvolym*
   att riksdagen med avslag på motion 1984/85:2822 yrkande 42 i denna del godkänner vad som förordats i proposition 1984/85:100,
3. beträffande *en ny, idéburen folkhögskola i Stockholms län*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:1934,
4. beträffande *kvalificerad musikundervisning vid folkhögskola*
   att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1984/85:100,
5. beträffande *åtgärd i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar*
   att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att vissa kurser för arbetslös ungdom anordnas på folkhögskolor,
6. beträffande *åtgärd i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar*
   att riksdagen bemyndigar regeringen att utfärda bestämmelser om beräkning av elevveckor för studerande med särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa som genomgår folkhögskolekurs,
7. beträffande *tolkverksamheten för döva, dövblinda och vuxendöva*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:382,
8. beträffande *korta anpassningskurser för vuxendöva*
   att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1984/85:100,
9. beträffande *anpassningskurser för synskadade och heminstruktörsutbildning*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2512,

10. beträffande *statsbidrag för kulturarbetares vistelse och medverkan vid folkhögskola*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1873 i denna del godkänner vad som förordats i proposition 1984/85:100,
11. beträffande *folkhögskolans kostnader för fastighetsunderhåll m. m. samt för internatverksamhet*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:1350, 1984/85:1898 och 1984/85:2508,
12. beträffande *beräkning av lärarlönekostnad*
att riksdagen godkänner att den genomsnittliga lärarlönen beräknas enligt årslönen i lönegrad L 13 ålderstilläggsklass 6,
13. beträffande *anslagsbeloppet*
att riksdagen med bifall till proposition 1984/85:100 samt med avslag på motionerna 1984/85:1873 i denna del och 1984/85:2822 yrkandena 41 och 42, sistnämnda yrkande i denna del, till *Bidrag till driften av folkhögskolor m. m.* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 462 744 000 kr..
14. beträffande *information om folkhögskolan*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1938.

3. **Bidrag till viss central kursverksamhet.** Regeringen har under punkt C 7 (s. 245–246) föreslagit riksdagen att

1. godkänna att 35 000 000 kr. av de medel, som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1985/86, används till att finansiera anslaget,

2. till Bidrag till viss central kursverksamhet för budgetåret 1985/86 anvisa ett anslag av 35 000 000 kr.

*Motionerna*

1984/85:802 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

5. att riksdagen beslutar att under anslaget Bidrag till viss central kursverksamhet anvisa 35 milj. kr. mindre än vad regeringen föreslagit.

1984/85:2822 av Per Unckel m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

43. att riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag att 35 000 000 kr. av de medel, som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1985/86, används till att finansiera anslaget Bidrag till viss central kursverksamhet,

44. att riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag att till Bidrag till viss central kursverksamhet för budgetåret 1985/86 anvisa ett anslag av 35 000 000 kr.

*Utskottet*

Statsbidraget ges fr. o. m. budgetåret 1970/71 till löntagarorganisationerna för deras centrala kursverksamhet. Bidrag ges numera också till central kursverksamhet inom Lantbrukarnas riksförbund, Sveriges fiskares riksförbund och Sveriges hantverks- och industriorganisation – Familjeföretagen. Anslaget föreslås ökas med 1 milj. kr. nästa budgetår till 35 milj. kr. och liksom innevarande budgetår helt finansieras med medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften.

Enligt motionerna 1984/85:802 (fp) yrkande 5 och 1984/85:2822 (m) yrkandena 43 och 44 bör riksdagen inte anvisa några medel för löntagarorganisationernas och de tre övriga organisationernas centrala kursverksamhet. Enligt motion 1984/85:802 är det i nuvarande statsfinansiella läge inte längre motiverat att staten lämnar bidrag för denna kursverksamhet. I motion 1984/85:2822 anförs att organisationerna själva bör svara för kostnaderna för verksamheten.

Under riksmötet 1983/84 avstyrkte utskottet motsvarande motionsyrkanden i sitt av riksdagen godkända betänkande UbU 1983/84:14. Därvid erinrade utskottet om att tillkomsten av bidragen till de nämnda organisationernas centrala kursverksamhet bl. a. var ett led i de ökade satsningarna på utbildning för vuxna som inte fått tillräcklig utbildning i sin ungdom och som behöver kunskaperna för sin verksamhet inom resp. organisation. Utskottet föreslår att riksdagen vidhåller sin tidigare fattade ståndpunkt och med avslag på motionerna 1984/85:802 yrkande 5 och 1984/85:2822 yrkandena 43 och 44 anvisar de av regeringen begärda medlen och godkänner den föreslagna finansieringen av anslaget.

Utskottet hemställer

1. beträffande *finansieringen av anslaget*
   att riksdagen med bifall till proposition 1984/85:100 och med avslag på motionerna 1984/85:802 yrkande 5 i denna del och 1984/85:2822 yrkande 43 godkänner att 35 000 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1985/86 används till att finansiera anslaget,
2. beträffande *anslagsbeloppet*
   att riksdagen med bifall till proposition 1984/85:100 och med avslag på motionerna 1984/85:802 yrkande 5 i denna del och 1984/85:2822 yrkande 44 till *Bidrag till viss central kursverksamhet* för budgetåret 1985/86 anvisar ett anslag av 35 000 000 kr.

4. **Bidrag till kontakttolkutbildning.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt C 8 (s. 246–247) och hemställer

   att riksdagen till *Bidrag till kontakttolkutbildning* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 3 700 000 kr.

Stockholm den 12 mars 1985

På utbildningsutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

*Närvarande vid ärendets slutbehandling:* Georg Andersson (s), Kerstin Göthberg (c), Bengt Wiklund (s), Lars Gustafsson (s), Birgitta Rydle (m), Helge Hagberg (s), Lennart Bladh (s), Göran Allmér (m), Iris Mårtensson (s), Lars Svensson (s), Birger Hagård (m), Björn Samuelson (vpk), Larz Johansson (c) och Linnea Hörlén (fp).

## Reservationer

### 1. Tidsram för rätt till sfi-undervisning och finansiering av utbildningen i sfi genom en arbetsgivaravgift (punkt 1, mom. 1)

Björn Samuelson (vpk) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 2 börjar "På förslag" och på s. 3 slutar "6 och 8" bort ha följande lydelse:

Riksdagen har anslutit sig till målsättningen att gamla invandrares behov av grund-sfi bör kunna tillgodoses under en övergångstid av fem år. Utskottet anser emellertid att det finns en uppenbar risk för att vissa invandrare – däribland stora grupper kvinnor – kan komma att utestängas från undervisning om rätten till sfi upphör efter fem år. Utskottet vill i likhet med motionärerna inte acceptera att så kan bli fallet.

Vad beträffar finansieringen av sfi anser utskottet att undervisningen, såsom förordas i motionen, i sin helhet bör betalas av arbetsgivarna. Den del av kostnaderna som inte täcks genom redan existerande AMU-avgifter bör betalas genom en ny arbetsgivaravgift. Regeringen bör utarbeta förslag till en sådan och förelägga detta för riksdagen.

Vad utskottet anfört om tidsgräns för grund-sfi och om finansiering genom en arbetsgivaravgift bör riksdagen med bifall till motion 1984/85:797 yrkandena 6 och 8 som sin mening ge regeringen till känna.

*dels* att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *tidsram för rätt till sfi-undervisning och finansiering av utbildningen i sfi genom en arbetsgivaravgift*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:797 yrkandena 6 och 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

**2. Anslagsbeloppet m. m. (punkt 1, mom. 2)**

Birgitta Rydle, Göran Allmér och Birger Hagård (alla m) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar "Utskottet anser" och slutar "i propositionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med motionärerna i att svenskundervisning m. m. för invandrare av besparingsskäl bör minskas nästa budgetår till högst 380 000 timmar. Riksdagen bör därför med bifall till motion 1984/85:2822 yrkandena 38 och 40 anvisa 15 milj. kr. mindre än vad regeringen föreslagit.

*dels* att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *anslagsbeloppet m. m.*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2822 yrkandena 38 och 40 och med anledning av proposition 1984/85:100 till *Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 104 352 000 kr.,

**3. Verksamhet för invandrarkvinnor m. fl. (punkt 1, mom. 5)**

Björn Samuelson (vpk) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Utskottet erinrade" och slutar "yrkande 7" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att invandrarkvinnorna måste stödjas mera bl. a. genom bättre utbildning. Därför bör deras möjligheter att delta i svenskundervisning och samhällsorientering ökas. Den nu tioåriga försöksverksamheten med uppsökande verksamhet och barntillsyn måste enligt utskottets mening ersättas med förstärkt, permanent verksamhet. Vidare bör undervisningen bättre anpassas till invandrarkvinnornas situation både till innehåll och form, t. ex. koncentrerade veckoslutskurser och utökade resurser till invandrarkurser på folkhögskolor. Särskilda åtgärder behöver också vidtas för att förbättra andra studieovana gruppers utbildningssituation. Förslag i nu angivna frågor bör föreläggas riksdagen i nästa års budgetproposition. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1984/85:807 samt med anledning av motionerna 1984/85:2309 yrkande 7 och 1984/85:1354 som sin mening ge regeringen till känna.

*dels* att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *verksamhet för invandrarkvinnor m. fl.*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:807 samt med anledning av motionerna 1984/85:1354 och 1984/85:2309 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

**4. Två nya självständiga folkhögskolor och folkhögskolans undervisningsvolym (punkt 2, mom. 1 och 2)**

Birgitta Rydle, Göran Allmér och Birger Hagård (alla m) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "Utskottet anser" och slutar "folkhögskolans undervisningsvolym" bort ha följande lydelse:

Vad först beträffar frågan om nya folkhögskolor vill utskottet erinra om att utskottet tidigare enhälligt uttalat sig för att en ökning av antalet statsbidragsberättigade självständiga folkhögskolor bör bedömas restriktivt (UbU 1978/79:21, s. 4). Med hänvisning härtill och till vikten av att iaktta största återhållsamhet i fråga om nya statliga åtaganden föreslår utskottet att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2822 i nu förevarande del avslår regeringens förslag om inrättande av två nya självständiga folkhögskolor nästa budgetår.

Såsom föreslås i motion 1984/85:2822 bör folkhögskolans undervisningsvolym fastställas till 702 500 bidragsveckor budgetåret 1985/86. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

*dels* att utskottets hemställan under 1 och 2 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *inrättande av två nya självständiga folkhögskolor* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2822 yrkande 42 i denna del avslår proposition 1984/85:100,
2. beträffande *folkhögskolans undervisningsvolym* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2822 yrkande 42 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

**5. Statsbidrag till kulturarbetares vistelse och medverkan vid folkhögskola (punkt 2, mom. 10)**

Birgitta Rydle, Göran Allmér och Birger Hagård (alla m) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar "Utskottet anser" och slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Det finns, som anförs i motionen, anledning att på olika sätt ge stöd åt våra kulturutövare. Stödformerna bör emellertid vara väl genomtänkta och inte som här är fallet ha karaktär av förtäckt stipendieverksamhet. Utskottet kan inte förorda att riksdagen med den motivering som presteras i propositionen godkänner att särskilda medel anvisas för kulturarbetares vistelse och medverkan vid folkhögskolor.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1873 avslår propositionen i denna del.

*dels* att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *statsbidrag för kulturarbetares vistelse och medverkan vid folkhögskola*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1873 i denna del avslår proposition 1984/85:100,

**6. Anslag till Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. (punkt 2, mom. 13)**

Birgitta Rydle, Göran Allmér och Birger Hagård (alla m) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Utskottet erinrar" och slutar "föreslagna anslagsbeloppet" bort ha följande lydelse:

En större besparing än den riksdagen beslöt hösten 1983 kan motiveras för folkhögskolornas del. Genom att sänka koefficienten för beräkning av det allmänna bidraget från det då beslutade 0,0036 till 0,0034 budgetåret 1985/86 kan ytterligare besparing göras. Riksdagen bör därför bifalla yrkande 41 i motion 1984/85:2822.

Med det anförda och med hänvisning till att utskottet i det föregående tillstyrkt dels andra besparingsförslag i motion 1984/85:2822, dels motion 1984/85:1873 föreslår utskottet att nämnda motioner bifalls även i vad de avser medelsanvisningen. Utskottet föreslår att 437 644 000 kr. anvisas för nästa budgetår.

*dels* att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *anslagsbeloppet*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:1873 i denna del och 1984/85:2822 yrkandena 41 och 42, sistnämnda yrkande i denna del, samt med anledning av proposition 1984/85:100 till *Bidrag till driften av folkhögskolor m. m.* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 437 644 000 kr.,

**7. Bidrag till viss central kursverksamhet (punkt 3)**

Birgitta Rydle (m), Göran Allmér (m), Birger Hagård (m) och Linnea Hörlén (fp) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Under riksmötet" och slutar "av anslaget" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att den centrala kursverksamheten inom nämnda organisationer inte längre bör bekostas med statsmedel. Därför bör riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:802 yrkande 5 och 1984/85:2822 yrkandena 43 och 44 avslå regeringens förslag till medelsanvisning och finansiering på denna punkt.

*dels* att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:802 yrkande 5 och 1984/85:2822 yrkandena 43 och 44 samt med avslag på proposition

1984/85:100 beslutar att anslaget Bidrag till viss central kursverksamhet inte skall föras upp på riksstaten fr. o. m. budgetåret 1985/86.

***minab/gotab*** Stockholm 1985 82317